

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.16, november 2020

Indledningen er redigeret af Vanja Thaulow og Steen Tullberg

Tilsyn ved cand.theol., adj. professor (i dansk salme- og kirkehistorie) Jørgen Kjærgaard

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2026

Indledning til “Jule-Nat og Nyaars-Dag”

ved Else Riisager

Indhold

- 1 Udgivelse
- 2 Strofeform, struktur og indhold
- 3 Billedsprog
- 4 Brug af metasprog
- 5 Anvendt litteratur

1 Udgivelse

“Jule-Nat og Nyaars-Dag” markerede, at der med Jesu fødsel var sket en ny begyndelse. Digtet udkom første gang nytårsdag 1837, hvor det stod trykt på forsiden af årets første nummer af *Nordisk Kirke-Tidende*. Ugeskriftet, der blev udgivet af H.C. Lindberg, havde baggrund i grundtvigsk prægede standpunkter og indeholdt ofte digte og artikler af Grundtvig. Siden 1833 havde det dannet et forum for og en forbindelse mellem kristeligt ‘vakte’ kredse i hovedstaden og rundt i landet (se Baagø 1958, s. 205-208).

I oktober 1836 var Grundtvig begyndt at udgive sin salmesamling, *Sang-Værk til den Danske Kirke*. Igennem en årrække havde han mere eller mindre intensivt arbejdet på det omfattende projekt, der kom til at rumme 401 salmer. Udgivelsen udkom i hæfter med salmerne arrangeret i en fastlagt struktur. Femte hæfte blev offentliggjort i maj 1837 (se *Bibliografien*, bind 2, s. 16) og indeholdt salmer til julen. Sidst i gruppen af julesalmer fra den danske menighed fandtes salmer af Grundtvig, og imellem dem blev “Jule-Nat og Nyaars-Dag” genoptrykt som nummer 198. I salmesamlingen blev den benævnt ved sin førstelinje, “Et Drømme-Syn for Hedninger”.

2 Strofeform, struktur og indhold

Digtets 26 korte strofer består hver af to lange verslinjer, der er angivet ved, at hver anden af de trykte linjer mod sædvane begynder med lille bogstav. Strofeformen er jambisk, og hvor man kunne forvente den fjerde jambe, findes der i stedet to tryksvage stavelser. Det giver verset en lidt svævende, ubestemmelig karakter. I en del af stroferne er stedet udfyldt med et efterstillet, adjektivisk led som "Nat den himmelske" (strofe 1) og "Dronning smilende" (strofe 12). Det er ikke lykkedes at bestemme strofeformen, og den kan være selvopfundet.

Opbygningen af digtet er forholdsvis kompliceret. Ud fra indholdet består det overordnet set af en indledende strofe, der beskriver oprindelsen til dagen eller Dag ifølge en myte i den nordiske mytologi. I strofe 2-7 udlægges myten som en drøm eller vision om Kristi fødsel, og strofe 8-13 drejer sig om Jesu undfangelse. Strofe 14 viser tilbage til drømmen i strofe 1 og sammen med stroferne 15-19 gengives Jesu fødsel. Gennem englesangen i strofe 20 og de følgende fem strofer beskrives fødselens betydning som begyndelsen på en ny tid for mennesket. I stroferne flyttes tid og sted glidende frem mod de kirkelige forhold i fortællerpersonens samtid. I digtets sidste strofe er perspektivet vendt mod de sidste tider.

Den overordnede struktur i "Jule-Nat og Nyaars-Dag" kan således beskrives i en V-form, hvor skæringspunktet findes i midten af digtet mellem stroferne 13 og 14. Strukturen tydeliggør, at Jesu fødsel ifølge Grundtvigs universalhistoriske syn på historien er det afgørende vendepunkt i historiens universelle forløb fra skabelsen til tidernes ende.

3 Billedsprog

Det universalhistoriske perspektiv underbygges af digtets rige og mangetydige billedbrug. I det overordnede billedsprog sammenvæves forestillinger fra forskellige sfærer som naturen, den nordiske mytologi og kristendommen. Årets og døgnets skiften fra julenat til nytårsdag, fra mørke til det første, svage dagslys, ses som begyndelsen på noget nyt. På samme måde som den mørke Nat i den nordiske mytologi føder Dag, der som solen lyser på himlen, føder den jordiske og dødelige Maria Jesus, der både er menneske og gud. Det bliver en ny begyndelse for mennesker.

Det universelle er eksempelvis fremtrædende i den billedbrug, som Maria er skildret med. I fremstillingen af Jesu mor trækkes der i digtet på den righoldige, kristne ikonografi, som fra middelalderen var knyttet til Jomfru Maria. Hun blev traditionelt sammenholdt med morgenrøden (jf. strofe 11; Dahlby 1965, s. 51) og blev ofte afbildet som himmeldronning med lange stråler, der udgik fra hjertet (jf. strofe 12-13; Dahlby 1965, s. 51 f.).

Det historiske er blandt andet angivet gennem de billedsproglige henvisninger til perioden før Jesu fødsel og kristendommen. Hvad angår Middelhavsområdet, peges der i digtet på det romerske imperium og jødedommen (strofe 8-10). Vedrørende Norden kan digtet indeholde en opfattelse af, at der i nordisk religion lå en forventning eller forberedelse til den efterfølgende kristne mission og kristendommen (strofe 1-2). En sådan forventning kom til udtryk i Snorris fortale til hans Edda, hvor

de nordiske hedningers tro blev opfattet som et forstadium til kristendommen (se Snorri 2012, s. 12; jf. også Bugge 2001, s. 136).

4 Brug af metasprog

Også metasproglige ord og vendinger, der er karakteristiske for specielt bibelsk fortælling og digtning, findes i "Jule-Nat og Nyaars-Dag". Den drøm eller vision, som åbner digtet, bliver direkte forklaret, idet drømmen udlægges som et billede på Kristi fødsel (strofe 1-2). Noget tilsvarende finder sted i strofe 12 med brug af ordet "billedlig".

Drøm, drømmesyn og vision er betegnelser for de syner, som er kendetegnende for mange af profeterne i Det Gamle Testamente, mens ordet lignelse bliver brugt i Det Nye Testamente om de allegoriske fortællinger, Jesus ofte anvender i sin forkyndelse. I strofe 23 er "Lignelse" benyttet i denne metasproglige betydning om de følgende vers og strofer (strofe 23-25). Digtet indeholder også en del vendinger af typen "lignes ved" og "som / saa [dvs. således]", der skal understøtte sammenhængen mellem de mangetydige billeder. Endelig refererer fortællerpersonen med frasen "Saa [dvs. således] svæver Han for Tankerne" i digtets afsluttende strofe til hele digtet, og viser derved, at det i sig selv er en drøm eller vision.

5 Anvendt litteratur

- Baagø, Kaj (1958) *Magister Jacob Christian Lindberg. Studier over den grundtvigske bevægelses første kampe*. København.
- *Bibliografien*, se Johansen, Steen (1948-1954).
- Bugge, K.E. (2001) "Menneske først — Grundtvig og hedningemissionen" i *Grundtvig-Studier*, s. 115-165. København.
- Dahlby, Frithiof (1965) *Symboler og tegn i den kristne kunst*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1837: 1836-1837) *Sang-Værk til den Danske Kirke*. København.
- Johansen, Steen (1948-1954) *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs skrifter*, bind 1-4. København.
- *Nordisk Kirke-Tidende* (1837), 5. årg., nr. 1. København.
- Snorri Sturluson (2012) *Snorris Edda*, overs. Kim Lembek og Rolf Stavnem. København.